

ANA TEMA¹

6. madde (Ceza Yönü)

Adil Yargılanma Güvencelerinden Feragat

(Son Güncelleme Tarihi: 31.08.2025)

Giriş

Sözleşme'nin 6. maddesinin ne lafzi ne de ruhu, bir kişinin adil yargılanma güvencelerinden açıkça veya zımnen gönüllü olarak feragat etmesini engellemektedir. Bununla birlikte, duruşmaya katılma hakkından feragat etme durumunun, Sözleşme kapsamında etkili olarak değerlendirilebilmesi için, kesin bir şekilde belirlenmesi ve ciddiyetiyle orantılı asgari güvencelerle çevrelenmiş olması gerekmektedir. Ayrıca bu türden bir feragat, önemli kamu menfaatlerine aykırı olmamalıdır (*Sejdovic/İtalya* [BD], 2006, § 86; *Dijkhuizen/Hollanda*, § 58).

Güncel İçtihatlardan Doğan İlkeler

- Mahkeme “bilinçli ve bilgili bir şekilde feragat etme” kriterini benimsemektedir (*İbrahim ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], 2016, § 272).
- Bu kriter aşağıda belirtilen koşulları gerektirmektedir (*Dvorski/Hırvatistan* [BD], 2015, §§ 100-102; *Simeonovi/Bulgaristan* [BD], 2017, § 115; *Pishchalnikov/Rusya*, 2009, § 77):
 - Adil yargılanma güvencelerinden feragat etmenin, kesin bir şekilde belirlenmesini;
 - Ciddiyetiyle orantılı asgari güvencelerle çevrelenmiş olmasını;
 - Gönüllülük esasına dayanmasını;
 - Bilinçli bir seçime dayanmasını;
 - Açıkça belirtilmesini: Kişi, davranışının doğuracağı sonuçları makul şekilde öngörebilmelidir;
 - Herhangi önemli bir kamu menfaatine aykırı olmamasını.
- Sözleşme'nin 6. maddesi tarafından güvence altına alınan bazı haklar, Mahkeme içtihadıyla belirlenen feragat kriterlerine sıkı bir şekilde uyulmasını gerektirmektedir. Özellikle, 6. maddenin 3. fıkrasında öngörülen, adil yargılanma kavramını oluşturan temel haklardan biri olan tanık sorgulama hakkından feragat etme, yukarıda belirtilen gerekliliklere mutlak suretle uygun olmalıdır (*Murtazaliyeva/Rusya* [BD], 2018, § 118).
- Benzer şekilde, Sözleşme'nin 6. maddesinde öngörülen adil yargılanma kavramını oluşturan haklar arasında temel bir hak olması nedeniyle, müdafî yardımından yararlanma hakkı, “bilinçli ve bilgili bir şekilde feragat” ile sağlanabilecek özel bir korumayı gerektirmektedir (*Dvorski/Hırvatistan* [BD], 2015, § 101). Ancak bu gereklilik, bir başvuranın avukata erişim hakkından geçerli bir şekilde feragat edebilmesi için bir avukatın varlığına ihtiyaç duyduğu anlamına gelmez (*Fariz Ahmadov/Azerbaycan*, 2021, §§ 50-55).

¹ Bu belge Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından hazırlanmış olup Mahkeme açısından bağlayıcı değildir. Bu tercüme, Avrupa Konseyi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin onayı ile yayımlanmıştır ve sadece Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığının sorumluluğu altındadır.

- Söz konusu özel koruma, özellikle aşağıda belirtilen hususları içermektedir:
 - Şüpheliler özellikle avukata erişim hakkı olmak üzere hakları ile ilgili bilgi sahibi olmalıdır (*Ibrahim ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], 2016, § 272);
 - İlgili kişilerin, yakalama işleminin gerçekleştirilmesinin hemen ardından bu hakla ilgili olarak bilgilendirilmesi gerekmektedir (*Simeonovi/Bulgaristan* [BD], 2017, § 118);
 - Bu hakla ilgili usuli güvencelerin yokluğunda, üzerinde “Avukat talep edilmemiştir” ibaresi yazılı olan önceden basılı bir ifade imzalamak suretiyle, avukat hakkından feragat etmenin geçerliliği tartışmalı bir konudur (*Bozkaya/Türkiye*, 2017, § 48; *aksi yönde (a contrario)* bir karar için bk. *Sklyar/Rusya*, 2017, §§ 22-25);
 - Başvuranın zihinsel engelli olması durumunda, avukat hakkına ilişkin olarak yürürlükte olan iç hukuk hükümlerine atıfta bulunarak karmaşık bir şekilde düzenlenmiş ve önceden basılmış formlarla bilgi vermek, geçerli bir feragat için tek başına yeterli değildir (*Krpelik/Çek Cumhuriyeti*, 2025, §§ 79-88);
 - Daha önce belirtilmiş bir feragat, geçerli bir şekilde yapılmış olsa bile, başvuranın daha sonra açıkça bir avukata erişim talebinde bulunması halinde, artık geçerli sayılmayacaktır (*Artur Parkhomenko/Ukrayna*, 2017, § 81);
 - Avukata erişim hakkından feragat, bir başvuranın polis tarafından kötü muameleye maruz kalması durumunda geçerli olmayacaktır (*Turbylev/Rusya*, 2015, § 96);
 - Ulusal mahkemeler, avukata erişim hakkından feragat edilen koşulları incelemeli ve ikna edici bir şekilde tespit etmelidir (*Türk/Türkiye*, 2017, §§ 53-54);
 - Yoksunluk hali, bir başvuranın avukata erişim hakkından feragat etme kararının geçerliliği konusunda şüphe uyandıracak ve ulusal mahkemelere, bu savunmasızlık haline rağmen feragatin gönüllü olarak yapıldığı araştırma yükümlülüğü getirecek nitelikte bir tür savunmasızlık hali teşkil eder (*Bogdan/Ukrayna*, 2024, §§ 57-69 ve 75).
- Avukata erişim hakkından feragat edilmesinin, Mahkeme içtihadında yer alan “bilinçli ve bilgili bir şekilde feragat” kriterini karşıladığı durumlarda, başvuran hakkında yürütülen ceza yargılamasının genel olarak hakkaniyete uygunluğundan şüphe etmek için bir neden bulunmamaktadır (*Šarkienė/Litvanya* (k.k.), 2017, § 38; *Sklyar/Rusya*, 2017, § 26).
- Mahkeme ayrıca, ceza davalarında ceza/suç ikrarı pazarlığı mekanizmalarının, özünde, birtakım usuli haklardan feragat etme anlamına geldiğini tespit etmiştir (*Navalnyy ve Ofitserov/Rusya*, 2016, § 100). Bununla birlikte ceza/suç ikrarı pazarlığının kabul edilmesine dair her türlü karar, aşağıda belirtilen koşulları karşılamalıdır (*Natsvlishvili ve Togonidze/Gürcistan*, 2014, §§ 91-92):
 - Ceza/suç ikrarı pazarlığı, başvuran tarafından davanın olay ve olgularının ve hukuki sonuçlarının tamamen farkında olarak ve gerçekten gönüllü bir şekilde kabul edilmelidir;
 - Ceza/suç ikrarı pazarlığının içeriği ve taraflar arasında varılma şeklinin hakkaniyete uygunluğu, yeterli bir yargısal denetime tabi tutulmalıdır.
- Feragat kavramı, gıyabi yargılamalara ilişkin davalarda da özel bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Mahkeme, gıyabında cezaya mahkûm edilen bir kişinin, daha sonra, mahkeme huzuruna çıkma ve kendini savunma hakkından feragat ettiğinin ya da yargılamadan kaçma niyetinde olduğunun tespit edilemediği durumlarda, hem hukuki açıdan hem de olay ve olgular açısından suçlamanın esasına ilişkin yeni bir karar alınamaması halinde, bu durumun adaletten yoksun bırakma teşkil ettiğine karar vermiştir (*Sejdovic/İtalya* [BD], 2006, § 82).
- *Pfeifer ve Plankl/Avusturya*, 1992, § 39, davasında, Mahkeme, bir sanığın 6. maddenin 1. fıkrasında belirtilen kurumsal güvencelerden (yani kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme hakkından) feragat edip edemeyeceği sorusunu cevapsız bırakmış ve bu haklardan feragat edilebilse bile, mevcut davanın koşullarında feragatin geçerli olmadığına karar vermiştir (ayrıca bk. *Dāvidsons ve Savins/Letonya*, 2016, §§ 51-52).

Önemli Örnekler

- *Dvorski/Hrvatistan* [BD], 2015 – başvuranın kendi seçtiği avukata erişim hakkıyla ilgili olarak;
- *Simeonovi/Bulgaristan* [BD], 2017 – avukata erişim hakkıyla ilgili olarak;
- *Medenica/İsviçre*, 2001 – gıyabında yargılamayla ilgili olarak;
- *Natsvlishvili ve Togonidze/Gürcistan*, 2014 – ceza/suç ikrarı pazarlığıyla ilgili olarak.

Genel İlkelerin Özeti

- Genel ilkeler: *Sejdovic/İtalya* [BD], 2006, § 86;
- Avukat yardımından faydalanma hakkıyla ilgili genel ilkeler: *Dvorski/Hrvatistan* [BD], 2015, §§ 100-102; *Simeonovi/Bulgaristan* [BD], 2017, § 115;
- Ceza/suç ikrarı pazarlığıyla ilgili genel ilkeler: *Navalnyy ve Ofitserov/Rusya*, 2016, § 100;
- Gıyabında yargılama ile ilgili genel ilkeler: *Sanader/Hrvatistan*, 2015, §§ 72-74.

İlgili (ancak farklı) Konu Başlıkları

Feragat Benzeri Durumlar:

- Feragat benzeri durumları içeren ancak daha ziyade 6. madde kapsamında adil yargılanma şikâyetinin esasına ilişkin olarak, davanın koşullarına uygun olduğu ölçüde incelenen durumlar vardır. Örneğin, bir başvuranın kendisine sağlanan adli yardımın kötüye kullanımı yönünde davranışlarda bulunması hakkında bk. *Naviede/Birleşik Krallık* (k.k.), 1999; başvuranın, hâkimlerin yargılamadan bertaraf edilmesine yönelik etkili ve mevcut mekanizmaları kullanmaması ve davanın hukuk yönü bağlamında bk. *Smailagić/Hrvatistan* (k.k.), 2015; tahkim mahkemeleriyle ilgili olarak bk. *Mutu ve Pechstein/İsviçre*, 2018, § 96.

Sözleşme'nin Diğer maddeleri Açısından İncelenen Feragat:

Sözleşme'nin 3. maddesi:

- Mahkeme, *Pocasovschi ve Mihaila/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya* (2018, § 61) davasında, 3. maddenin mutlak niteliğine atıfta bulunarak (örneğin bk. *Muršić/Hrvatistan* [BD], 2016, § 96) davalı Hükümet'in, özgürlüklerinden yoksun bırakılan ve dolayısıyla yetkili makamların sorumluluğu altında bulunan başvuranların, uygun tutulma koşullarında barındırılma haklarından geçerli bir şekilde feragat etmiş sayılabilecekleri yönündeki argümanını kabul etmemiştir.

Sözleşme'nin 5. maddesi:

- Mahkeme özgürlük hakkının, Sözleşme anlamında, "demokratik bir toplumda", bir kişinin yalnızca tutuklu olması sebebiyle, bu hakkın korumasından yararlanamayacağı için büyük bir öneme sahip olduğuna hükmetmiştir. İlgili kişi bunu kabul etmiş olsa bile, tutukluluk hali Sözleşme'nin 5. maddesini ihlal edebilir (*De Wilde, Ooms ve Versyp/Belçika*, 1971, § 65; *Storck/Almanya*, 2005, § 75). Dolayısıyla Mahkeme, bir başvuranın ev hapsine alınmayı kendisinin talep etmiş olmasının ve bu tedbire hükmeden mahkeme kararlarına itiraz etmemiş olmasının, 5. madde ile güvence altına alınan özgürlük hakkından feragat anlamına gelebileceği kanaatinde değildir (*Buzadji/Moldova Cumhuriyeti* [BD], 2016, §§ 106-110).

Diğer Atıflar

Diğer Ana Temalar:

- Avukata Erişim
- Tahkim (6. madde – Hukuk Yönü)
- İç Hukuk Yollarının Tüketilmesi/4 Aylık Süre Kuralına Uygunluk (Erken Suçlama İfadeleri)
- Masumiyet Karinesi

BAŞLICA İÇTİHAT ATIFLARI

İlke Kararları:

- *Sejdovic/İtalya* [BD], no. 56581/00, § 86, AİHM 2006-II (6. maddenin 1. fıkrası: ihlal);
- *Murtazaliyeva/Rusya* [BD], no.36658/05, § 118, 18 Aralık 2018 (ilgili tanığın yokluğuna ilişkin şikâyet kabul edilemez - açıkça dayanaktan yoksun).

Sözleşme'nin 6. maddesiyle İlgili Diğer Davalar:

- *Pfeifer ve Plankl/Avusturya*, no. 10802/84, 25 Şubat 1992, A Serisi, no. 227 (6. maddenin 1. fıkrası: ihlal);
- *Naviede/Birleşik Krallık* (k.k.), no. 38072/97, 7 Eylül 1999 (kabul edilemez – açıkça dayanaktan yoksun);
- *Medenica/İsviçre*, no. 20491/92, AİHM 2001-VI (6. maddenin 1. fıkrası ve 3. fıkrasının c) bendi: ihlal yok);
- *Pishchalnikov/Rusya*, no. 7025/04, § 77, 24 Eylül 2009 (6. maddenin 1. fıkrası ve 3. fıkrasının c) bendi: ihlal);
- *Natsvlishvili ve Togonidze/Gürcistan*, no. 9043/05, §§ 91-92, AİHM 2014 (özetler) (6. maddenin 1. fıkrası: ihlal yok);
- *Sanader/Hırvatistan*, no. 66408/12, 12 Şubat 2015 (6. maddenin 1. fıkrası: ihlal);
- *Turbylev/Rusya*, no. 4722/09, 6 Ekim 2015 (6. maddenin 1. fıkrası ve 3. fıkrasının c) bendi: ihlal);
- *Dvorski/Hırvatistan* [BD], no. 25703/11, §§ 100-102, AİHM 2015 (6. maddenin 1. fıkrası ve 3. fıkrasının c) bendi: ihlal);
- *Smailagić/Hırvatistan* (k.k.), no. 77707/13, 10 Kasım 2015 (kabul edilemez – açıkça dayanaktan yoksun);
- *Dāvidsons ve Savins/Letonya*, no. 17574/07 ve 25235/07, 7 Ocak 2016 (birinci başvuran açısından 6. madde: ihlal yok ve ikinci başvuran açısından 6. madde: ihlal);
- *Navalnyy ve Ofitserov/Rusya*, no. 46632/13 ve 28671/14, 23 Şubat 2016 (6. maddenin 1. fıkrası: ihlal);
- *İbrahim ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], no. 50541/08 ve diğer 3 başvuru, § 272, 13 Eylül 2016 (ilk üç başvuran açısından 6. maddenin 1. fıkrası ve 3. fıkrasının c) bendi: ihlal yok ve dördüncü başvuran açısından 6. maddenin 1. fıkrası ve 3. fıkrasının c) bendi: ihlal);
- *Artur Parkhomenko/Ukrayna*, no. 40464/05, 16 Şubat 2017 (6. maddenin 1. fıkrası ve 3. fıkrasının c) bendi: ihlal yok);
- *Simeonovi/Bulgaristan* [BD], no. 21980/04, § 115, 12 Mayıs 2017 (6. maddenin 1. fıkrası ve 3. fıkrasının c) bendi: ihlal yok);
- *Šarkienė/Litvanya* (k.k.), no. 51760/10, 27 Haziran 2017 (kabul edilemez – açıkça dayanaktan

- yoksun);
- *Sklyar/Rusya*, no. 45498/11, §§ 22-26, 18 Temmuz 2017 (6. maddenin 1. fıkrası ve 3. fıkrasının c) bendi: ihlal yok);
 - *Bozkaya/Türkiye*, no. 46661/09, § 48, 5 Eylül 2017 (6. maddenin 1. fıkrası ve 3. fıkrasının c) bendi: ihlal);
 - *Türk/Türkiye*, no. 22744/07, 5 Eylül 2017 (6. maddenin 1. fıkrası ve 3. fıkrasının c) bendi: ihlal);
 - *Mutu ve Pechstein/İsviçre*, no. 40575/10 ve 67474/10, 2 Ekim 2018 (Başvuranların, Spor Tahkim Mahkemesi'nin bağımsız ve tarafsız olmadığına ilişkin şikâyetlerine ilişkin olarak 6. maddenin 1. fıkrası: ihlal yok; ikinci başvuranla ilgili olarak, Spor Tahkim Mahkemesi önünde kamuya açık bir duruşma yapılmaması nedeniyle 6. maddenin 1. fıkrası: ihlal);
 - *Fariz Ahmadov/Azerbaycan*, no. 40321/07, 14 Ocak 2021 (6. maddenin 1. fıkrası ve 3. fıkrasının c) bendi: ihlal yok);
 - *Dijkhuizen/Hollanda*, no. 61591/16, 8 Haziran 2021 (6. madde: ihlal yok);
 - *Bogdan/Ukrayna*, no. 3016/16, 8 Şubat 2024 (6. maddenin 1. fıkrası ve 3. fıkrasının c) bendi: ihlal);
 - *Kezerashvili/Gürcistan*, no. 11027/22, 5 Aralık 2024 (6. maddenin 1 ve 3. fıkraları: ihlal yok);
 - *Krpelik/Çek Cumhuriyeti*, no. 23963/21, 12 Haziran 2025 (6. maddenin 1. fıkrası ve 3. fıkrasının c) bendi: ihlal).

Diğer maddeler Açısından İncelenen Feragat:

3. madde:

- *Muršić /Hrvatistan* [BD], no. 7334/13, 20 Ekim 2016 (bir tutukluluk dönemiyle ilgili olarak 3. madde: ihlal; diğer tutukluluk dönemleri açısından 3. madde: ihlal yok);
- *Pocasovschi ve Mihaila/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya*, no. 1089/09, 29 Mayıs 2018 (3. madde: ihlal).

5. madde:

- *De Wilde, Ooms ve Versyp/Belçika*, 18 Haziran 1971, A Serisi, no. 12 (5. maddenin 1. fıkrası: ihlal yok; başvuranların, tutulmalarına hükmeden kararlara karşı bir mahkemeye itiraz edememeleriyle ilgili olarak 5. maddenin 4. fıkrası: ihlal; özgür bırakılma taleplerinin reddine ilişkin olarak 5. maddenin 4. fıkrası: ihlal yok);
- *Storck/Almanya*, no. 61603/00, AİHM 2005-V (bir dönemle ilgili olarak 5. maddenin 1. fıkrası: ihlal ve başka bir dönemle ilgili olarak 5. madde: ihlal yok);
- *Buzadji /Moldova Cumhuriyeti* [BD], no. 23755/07, 5 Temmuz 2016 (5. maddenin 3. fıkrası: ihlal).